

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 5, Sayı:18, Mart 2019, s. 258-271

Deniz KİREÇ

Işık Üniversitesi, Sanat Bilimi, denizkirec@gmail.com

PSİKANALİTİK KURAM ÇERÇEVESİNDE PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLARIN YARATICILIĞA VE SANAT ESERLERİNE YANSIMA BİÇİMLERİ

Özet

Yaratıcılık olgusunun hastalıklı bir sürece ait olduğu süregelen bir tartışma konusu olmuştur. Bu düşünce de beraberinde psikolojik rahatsızlıkların sanat eserlerine yansımaları biçimlerinin incelenmesini getirmiştir. Bu makalede, psikolojik rahatsızlıklar ve sanat eserleri arasındaki bağ, psikanalitik kuram çerçevesinde incelenmektedir. Öncelikle psikanalitik kuramın kurucusu olan Freud'un öne sürdüğü insan kişiliğinin yapıları olan id, ego ve süperegö üzerinden yaratıcılıkta çatışma faktörleri açıklanmaktadır. Bunu takiben, Jung'un psikanalize getirdiği yeniliklere arketipler ve ortak bilinç üzerinden değinilmektedir. Sonraki bölümde, psikolojik rahatsızlıkları olan sanatçılardan Vincent van Gogh ve Yayoi Kusama örnek gösterilerek yaratıcılık ve delilik arasındaki bağa değinilmektedir. En son bölümde ise; Şizofreni, Manik-Depresif, Depresyon, Bipolar ve Asperger'li danışanların sanat eserlerine; renk ve biçim gibi unsurların yansımaları açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikanalitik kuram, Sanat, Yaratıcılık, Psikolojik rahatsızlıklar

THE REFLECTION OF PSYCHOLOGICAL DISORDERS TO CREATIVITY AND ARTWORKS WITHIN THE FRAMEWORK OF PSYCHOANALYTICAL THEORY

Abstract

There has been an ongoing debate on whether the phenomenon of creativity belongs to a process of disorders. This thought brings the examination of how psychological disorders are reflected on artworks. In this article, the link between psychological disorders and artworks is studied in the frame of psychoanalytical theory. Firstly, Freud's approach as the founder of psychoanalytical theory towards personality as id, ego and superego are used to explain the conflict factors in creativity. Following this, the innovation Jung brought to psychoanalysis are mentio-

ned over archetypes and collective unconscious. In the next chapter, artists Vincent van Gogh and Yoyoi Kusama are given as examples to mention the link between creativity and insanity. In the last chapter, patients artworks with disorders such as Schizophrenia, Manic- Depressive, Depression, Bipolar and Asperger are explained in terms of color and form.

Keywords: Psychoanalytical theory, Art, Creativity, Psychological disorders

1. Giriş

Yaratıcılık, birçok ekol ve kuramca elliden fazla tanıma sahiptir. Bu durum da, yaratıcılığın tanımının kesin olarak yapılmasının zorluğuna işaret eder. Yaratmak; Antik Yunan'da tamamen tanrılara özgü bir nitelik, tanrılardan gelen ve ilham yani *muse* adı altında doğa üstü varlıkların insanlara yol gösterdiği bir olgu olarak görülebilir. Antik Yunan'da yaratıcı sürece dahil edilmemektedir. Bunun yerine *techne*, sanat yerine geçmekte ve insanın eserleri, *mimesis* olarak, yani doğayı taklit ederek vücut bulmaktadır.¹

Ressamın kusursuz olarak nitelendirilen doğayı sadece taklit ettiği bu düşünce yapısı Rönesans'ta yıkılacak ve aydınlanma çağında, Hümanizm'in de etkisiyle insanın yaratıcılığı ve yapabilecekleri üzerine yeniden kurulacaktır. Her ne kadar skolastik düşünceyi terk eden bu yeni akım Antik Yunan'a yüzünü yeniden dönmekteyse de, insanı odak noktası yapacak, insanın yaptıkları, yapabilecekleri ve elbette yapması gerekenleri kendince ortaya koyacaktır.²

Platon, ilhamı bir çeşit delilik olarak nitelendirmektedir.³ Yaratıcılığın bir tür rahatsızlık olarak nitelendirilmesine tarih boyunca da rastlanılmıştır. Psikoanalitik kuramda da bu tür yaklaşımlara rastlanılmaktadır. Bu teoriye göre yaratıcılık, karşılaşılan zorluklar ve bastırılmış duygular neticesinde ortaya çıkmaktadır.

2. Psikoanalitik Kuram

Psikoanalizin kurucusu Sigmund Freud, 1908 yılında yazdığı *Creative Writers and Day Dreaming* adlı yazısında yaratıcılığın Platon gibi delilik olduğunu ifade etmese de yaratıcılığın gerçeklikten uzaklaşmak arzusu ile zihnini başka yöne doğrultması ve bu arzunun artmasıyla gerçeklikten koparak bir akıl hastalığına yaklaştığını belirtir. Freud'un çizgisi patolojinin sınırında kalmaktadır ve Freud'a göre sanatçılar yaratıcı değil, memnuniyetsiz kimselerdir.⁴

Freud'a göre insan kişiliği üç yapıdan oluşur. Bunlar; İd, Ego ve Süperego'dur. İnsanın id ile doğduğunu ve ego ile süperegonun çatışmalar sonucunda zamanla geliştiğini savunur. İnsanın yaşamına başladığı id, kişinin tepilerini içeren çeşitli ruhsal işlev etmenleri temsil eden terimdir. Kişinin tatmin olması, bu ruhsal tepilerin yüzeye çıkararak doyuma ulaşması demek olsa da bu, kişinin olgunlaşamayacak ve her daim çocuksu kalmasına yol açacaktır. Ruhsal yönden gelişme ise, çatışmaların çözümü ve kolay kolay tepileri doyuma götürmeyen çevre ve engellemelerin üstesinden gelmekle oluşmaktadır. İşte böylece birey olgunlaşır. Bu şekilde gelişen ruhsal işlevler ise ego olarak tanımlanmaktadır. Psikoanaliz kuramına göre yaratıcılığa çatışma gerekli bir faktördür. Bu kuramı benimseyenler, yaratıcı kişinin bireysel çabasının top-

¹ May Rollo, *Yaratma Cesareti*, İstanbul, Metis Yayınevi, 2016, s. 63

² Hançerlioğlu Orhan, *Düşünce Tarihi, Remzi Kitabevi*, İstanbul, 2012, s.174

³ Gaut Berys, *The Philosophy of Creativity*, *Philosophy Compass*, 2010, 5/12, s.1

⁴ Freud Sigmund, *Collected Papers*, Basic Books, 1908, s.419

lum içindeki tepilerini ıllıllıktan daha üstün bir değere yüceltmesi olduğunu savunur. Bu durumda ise kişi anlık hazlar yerine daha ilerde isteğine kavuşmasını ön planda tutmaktadır.⁵

Freud'cu topluluğa dahil olan fakat sonradan ayrılan Carl Jung da Psikoanalize farklı yaklaşımlar getirmiştir. Jung'un yaratıcılığa yaklaşımı Freud kadar katı değildir. Özellikle sanat konusunda, sanatçıların tasvirlerinde zihinlerinde barındırdıkları görsellere dayandıklarını savunur.⁶

Freud, yaratıcı işlerin kişilerin zihinlerindeki çatışmalardan doğduğunu savunurken, yaratıcı işlerin kişiyi bu çatışmalardan uzaklaştıran eylemler olarak görmüş, yaratıcılığın özünden ziyade yaratıcılığın motivasyonu ile ilgili araştırmalar yaparken Jung, yaratıcı sürecin psikolojik ve görüntüsel olarak iki tür olarak gerçekleştiğini öne sürer. ⁷ Jung, kuramını ortak bilinçaltına ve arketiplere dayandırarak oluşturur. Bu arketipler arasında en dikkat çekenler anima, animus ve gölgedir.⁸ Sanatla bağlantılı bir diğer nokta ise; Jung'un ekolünden gelen psikoanalistlerin, sanatçıların imgelerini arketiplerle yorumlaması ve bilinçaltı ile bilinç arasındaki ilişkiyi eserlerdeki semboller üzerinden okuma yapmalarıdır.

Yaratıcılık sürecinin psikoanalitik kuramlarını ise Ernst Kris ve Lawrence Kubie geliştirmişlerdir. Rasyonellik, yaratıcı anlamda Kubie'e göre bir engeldir ve yeni çözümlerin üretilmesi gerektiği durumlarda mantıksal düşünme geçici olarak kaldırılmalıdır.⁹

Kubie, korku, suçluluk ve benzeri nörotik kişilik yönlerinin yaratıcı üretimini sınırlandırdığından bahsederken, yaratıcılığın bilinç öncesi düşünmedeki anlam yoğunlaşmasının önemi üzerinde durur. Bilinç öncesi; bu durumda bilgilerin toplanıp birleştirilip karşılaştırılması ve yeniden taşınması yaratıcılık için önem taşır. ¹⁰

Psikopatolojik olarak yaratıcılık ve delilik arasındaki ilişki tartışılmaya devam etmiştir. Kubie'nin nörotik yönlerinin yaratıcılığı kısıtladığı düşüncesine karşın şöyle bir gerçek de vardır: Yaratıcı kişiler arasında çoğunlukla Bipolar (manik-depresif) vakaların çıkması daha olasıdır. Ayrıca hastalık esnasında yaratıcı kimselerin daha da yaratıcı oldukları gözlemlenmektedir.¹¹

3. Psikolojik Rahatsızlıklara Sahip Sanatçılardan Örnekler

Psikolojik rahatsızlıkların yaratıcı insanlar arasında daha yaygın olduğu görüşü üzerine bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri 1987 yılında Dr. Nancy Andreason'un Iowa Üniversitesi'nde yaptığı araştırmadır. Yazarlar üzerinde yapılan araştırmada bipolar rahatsızlığın yaratıcı yazarlar arasında çok daha fazla oranla görüldüğü sonucuna varılmıştır. Üstelik, bu kişilerin birinci dereceden akrabalarının da oldukça yaratıcı olduğu ve psikolojik rahatsızlığı olma ihtimalinin yüksek olduğu kanaatine varılmıştır.

⁵ Yavuzer Halide Yavuz, Yaratıcılık, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1994, s.22

⁶ Lawson Thomas T., Carl Jung, Darwin of the Mind, Londra, Karnac Books, 2008, s.76

⁷ Malchiodi Cathy, The Art Therapy Sourcebook, New York, Mc Graw Hill Publishing, 2007, s.64

⁸ Burger Jerry, Kişilik, İstanbul, Kaknüs Psikoloji, 2006, s.156

⁹ Sungur Nuray, Yaratıcı Düşünce, İstanbul, Özgür Yayın Dağıtım, 1992, s.48

¹⁰ Sungur Nuray, Yaratıcı Düşünce, İstanbul, Özgür Yayın Dağıtım, 1992, s.48

¹¹ Rubin Judith, Introduction to Art Therapy, Routledge, 2010, s.53

Daha sonra, Kentucky Üniversitesi'nde Psikiyatri bölümünde bir profesör olan Dr. Arnold Ludwig, yaratıcılığa klinik bir ölçü olarak değil de kültürel bir etkileşim olarak ele almıştır. Burada biyografilerine New York Times da da değinilmiş olan 1004 kişinin hayatı incelenmiştir. Çıkan sonuçta akıl hastalıklarının yaratıcı alanlarda (şairler, yaratıcı yazarlar, görsel sanatçılar, müzisyenler ve besteciler, tiyatro oyuncular) çalışan kişilerde bulunma olasılığının diğer alanlarda (işletme, kamu hizmetleri, bilim ya da askeri alanlar) çalışan kişilere oranla bulunma olasılığından çok daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmada depresyon, mani, ileri derece kaygı ve intihar gibi rahatsızlıklar üzerinde durulmuştur.¹²

Sanat tarihine bakıldığında, 1890 yılında intihar eden ressam Vincent van Gogh gibi birçok sanatçının da hayatlarının bazı dönemlerinde psikolojik tedavi gördükleri söylenebilir. Şizofren olarak bilinen van Gogh'un sifilis ve apsent yokluğu sonrasında travma sonrası stres bozukluğu yaşadığı öne sürülürken, The Hauge'da tedavi gördüğü bilinmektedir.¹³

Resim 1: Vincent van Gogh, Starry Night, 1889, MOMA, New York

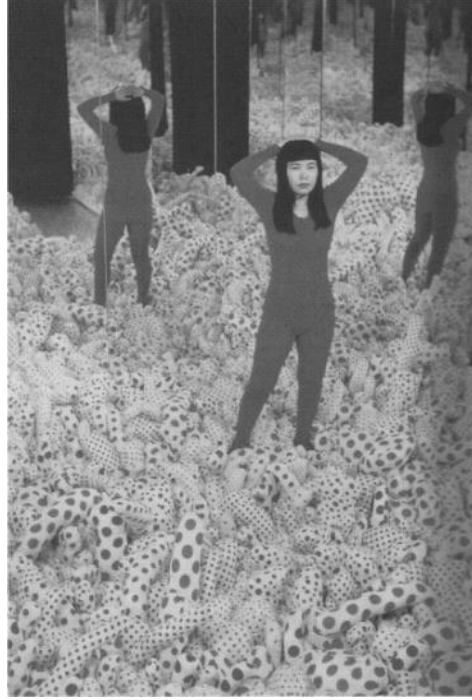
(Kaynak: <https://www.moma.org/collection/works/79802>, erişim: 28.04.2017)

1929 yılında doğan Japon sanatçı Yayoi Kusama da psikolojik rahatsızlığıyla bilinmektedir. Obsesif olarak polka desenleri ile çalışmalar yapan sanatçı, desenleri kıyafetlerine de taşıyarak yaşam tarzına dahil etmiştir. Bu obsesiflik, anksiyete nevrozu olarak da adlandırılmakta ve 2002 yılında otobiyografisini yazdığı kitabının başlığında da panik atak olarak yer almaktadır.¹⁴

¹² Sussman Adrienne, Mental Illness and Creativity: A Neurological View of the "Tortured Artist", 1/1, Stanford Journal of Neuroscience, Güz 2007

¹³ Hyams Hanna, Trauma Post Traumatic Stress Disorder (PTSD) and the case of Vincent Van Gogh, 8/2, International Journal of Psychotherapy, Temmuz 2003

¹⁴ Yamamuro Midori, (2012) Infinity Net: The Autobiography of Yayoi Kusama by Yayoi Kusama and Ralph McCarthy, Woman's Art Journal, 33/2, s.44

Resim 2: Yayoi Kusama, Infinity Mirror Room- Phalli's Field, 1965
Castellane Galerisi, New York

(Kaynak: <http://www.jstor.org/stable/24395289>, erişim: 27.04.2017)

Birçok sanatçı, yaratıcılık ve delilik arasındaki en çok kabul gören bağın yaratıcı işlerdeki anlam ve derinliğin, kişisel acılardan ortaya çıktığını kabul etmektedir. Sanatçıların çoğu, yaşamları durağan iken daha az üretmektedir. Kendi ilkel benlikleriyle iletişimde bulunarak, buradan enerji toplayan sanatçılar en iyi çalışmalarını ortaya çıkarırlar. Birçok profesyonel ise, ilkel benlikle iletişim kurmayı akıllılık ve delilik arasında gidip gelmekle eş tutmaktadır.¹⁵

Ehrenzweig, sanat yapımını üç aşamalı bir işlem olarak açıklamaktadır: İlk aşama, kişiliğin bilinçdışı bölümlerinin şizoid yani içine kapalı yansımasıdır. İkinci aşamada bilinçdışı entegrasyonun ayırd edilemeyen manik seviyeye gelmesidir. Bu aşamada, resimle bütünleşerek bir olmak söz konusudur. Son aşama ise, resmin ayrı bir varoluş haline geldiği depresif aşamadır. ¹⁶ Ehrenzweig, içine kapanma, manik hal ve en sonunda, resmin ortaya çıkışıyla depresif durum açıklamalarıyla sanat yapımının zaten başlı başına hastalıklı bir eylem olduğu anlatmaktadır.

4. Psikolojik Rahatsızlıkların Sanat Çalışmalarına Yansıyan Unsurları

Sanatla uğraşan akıl hastalıklarına sahip kişiler, rahatsızlıklarını eserlerine de yansıtır. Örneğin, şizofrenlerin sanat çalışmaları, içerik, kompozisyon, stil ve renk olarak incelendiğinde, her çalışma birbirinden farklı olsa da belirli bulgulara rastlanması mümkündür.

¹⁵ Neihart Maureen, (1998) Creativity, the arts, and madness, Roper Review, 21/1

¹⁶ Gilroy, Andrea, (2011) Art Therapy Research, Peter Lang, s.27

İçerik olarak bakıldığında, şizofren kişinin kendi deneyim ve dünyasından yola çıkan çalışmalar, sevgi ve nefretin biraraya karıştığı, rüyalarının ve halüsinasyonlarının olduğu, kişi, obje ya da rüya deneyimlerinden yola çıkan çalışmalar olabilir. Bir paranoyak şizofrenin eser üretiminde dört ana bulguya rastlanmıştır:

- 1- *Objelerin aşırı şekilde kırılmış olmaları,*
- 2- *Bütünsel olmayan algısal keskinlik ve farkındalık,*
- 3- *Objeler ve durumlardan yola çıkan işaret ve ipuçlarının tehlike arz etmesi,*
- 4- *Objeler arasında sadomazoşistik ilişkilerin bulunması.*¹⁷

Ayrıca renklerin kullanımına bakıldığında ise şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır:

Kırmızı: Benlik, ego gelişimi, gerçeklikle aktif bağlantı, fiziksel-duygusal denge

Sarı: İçsel duygusallık, öfke, egoya karşı tehdit, benliğin şiddetli içsel güçlerle birlikte oluşu.

Turuncu: Bağlılığa karşı agresif direnç gösterimi.

Mavi: ilgisizlik, duygu noksanlığı, ruhanilik, aşırı miktarda kontrol edilmişlik, duygusal blokaj.

Yeşil; Acı çekme, duygulara karşı gelme, pozitiflik, dogmatik, kendine güvensizlik.

Mor-kırmızı: Psiko-seksüel benlik, seksüel kimliğinin belirgin olmaması, seksüel istekler tarafından tedirgin olmak, bu tedirginliklere bağlı olarak duygusallık göstermek.

Mor: Pasif olmak, ilgisizlik, depresyona eğilim, paranoyak eğilimler göstermek.

Siyah: Dışsal duygulanımların yokluğu, düşmanlık, inkar, agresiflik, korku duyma.

Beyaz: Hem fiziksel hem de duygusallığın arasındaki inkar, pasiflik, kavrayışlık, ruhanilik.¹⁸

Renklerin sanat çalışmalarında psikolojik durumu belirleyici unsur olmaları açısından yapılan çalışmalarda bazı hipotezler öne sürülmüş ve uygulamalar yapılmıştır.

Hipotez 1: Rahatsız olan katılımcıların çizimleri sağlıklı olan katılımcılardan farklı olacaktır.

Hipotez 2: İnsanlar iki seçenek arasından seçim yapmalarına zorlandıkları taktirde, hangi çizimin sağlıklı, hangi çizimin de psikolojik olarak rahatsız olan kişilere ait olduklarına dair fikir yürütmeleri mümkündür.

Hipotez 3: Kromatik olarak sunulan resimlerin değerlendirilmelerindeki doğruluk oranı akromatik olarak sunulanlardan daha yüksek olacaktır.

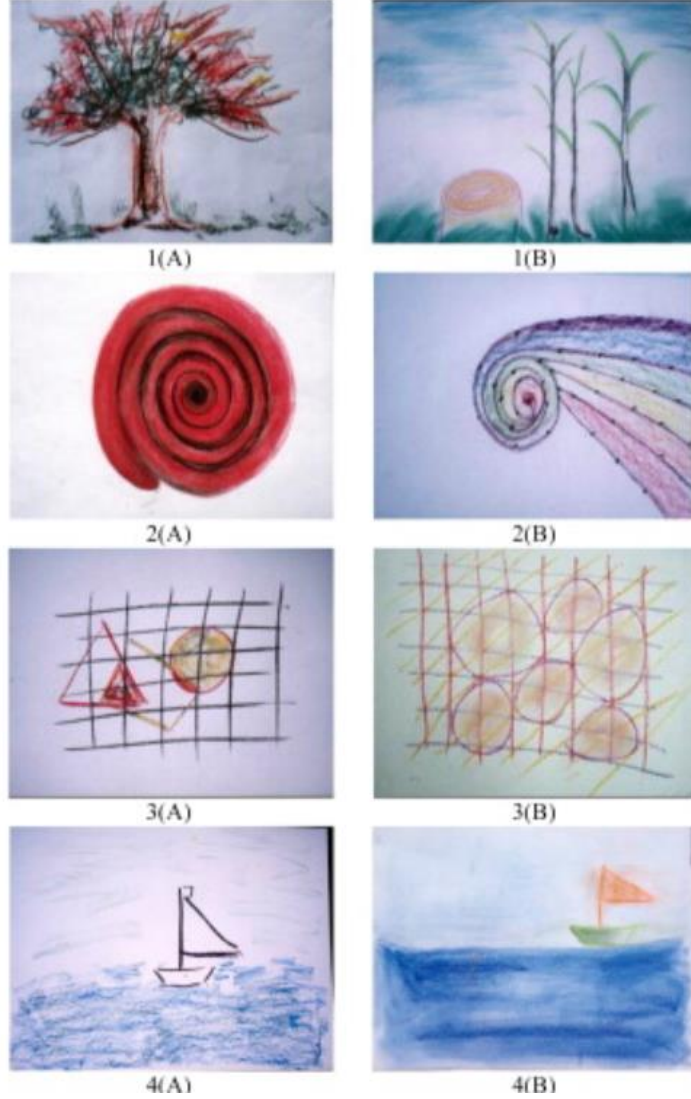
Bu hipotezler doğrultusunda, sağlıklı ve psikolojik olarak rahatsız olmaları açısından iki gruba ayrılan katılımcılara aşağıdaki listedeki gibi sorular sorulmuştur:

- “1- Bir ağaç çizmeleri.
- 2- Kendi duygularını yansıtacak soyut bir resim çizmeleri.
- 3- Kendi duygularını yansıtacak geometrik biçimler çizmeleri.

¹⁷ Amos Stephen, (1982) The Arts in Psychotherapy, Ankho International, Volume:9, s.135

¹⁸ Amos Stephen, (1982) The Arts in Psychotherapy, Ankho International, Volume:9, s.142

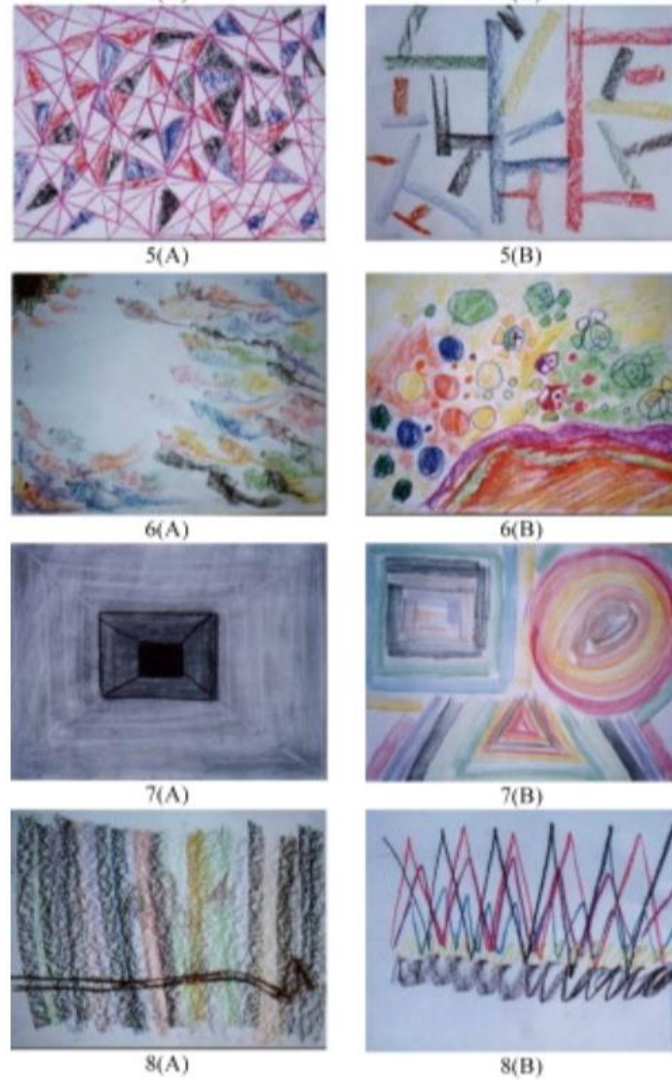
- 4- Deniz üzerinde bir gemi çizmeleri.
- 5- Yeniden kendi duygularını yansıtacak geometrik biçimler çizmeleri.
- 6- Nasıl hissettiklerini çizmeleri.
- 7- Hislerini dışavuracak formlar çizmeleri.
- 8- Hislerini dışavuracak çizgiler çizmeleri.”¹⁹

Resim 3: Uygulanan test

(Kaynak: Jue Juliet, Kwon Seok-Man, *Does color say something about emotions?*, The Arts in Psychotherapy, Cilt: 40, Sayı:1, Şubat 2013)

¹⁹ Jue Juliet, (2013) Does color say something about emotions?: Laypersons assesments of color drawings, The Arts in Psychotherapy, 40/1

Resim 4: Uygulanan test

(Kaynak: Jue Juliet, Kwon Seok-Man, *Does color say something about emotions?*, The Arts in Psychotherapy, Volume: 40, Sayı:1, Şubat 2013)

Resimlerin A grubu psikolojik olarak sorun yaşayan katılımcılara, B grubu ise diğer katılımcılara aittir.

Uygulanan teste göre şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: üçüncü hipotezde yer alan, kromatik yani renk değeri yok edilmeden değerlendirilen çalışmaların tahmin edilmesindeki doğruluk oranı daha yüksek çıkmıştır. Renk kullanımı, sağlıklı ve rahatsız kişileri ayırmada önemli bir faktördür. Akromatik yani renk değeri olmadan sunulan resimlerde de tahmin etmede doğruluk payı bulunmaktadır. Bu resimlerde, renk dışında hala resimsel değerler olarak çizgi, biçim, doku, gölgeleme, baskı, alan ve tema bulunmakta ve tahmin etmede yardımcı olmaktadır. Renk kullanımı ile ilgili buluşlara gelindiğinde ise, hasta olan kişilerin daha az renk kullandıkları dikkat çekmiştir. Ayrıca, danışanların genel olarak kullanmayı tercih ettikleri renkler ise siyah ve kırmızıdır. Kırmızının öfkeyi sembolize ettiği bilinen bir bilgi olsa da, bu iki

renğin bir arada kullanımı saldırganlık anlamına gelmektedir.²⁰ Yine de çalışmada da kabul edilen bir faktör vardır, o da her kişi kendi isteğine göre renk kullansa da renklerin evrenselliği söz konusudur. Bu durum kültürel olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Elbette evrensel olarak algılanan renklerin değerlendirmesini yapabilmek için sanat terapisti ya da psikolog olmak gerekmez.

Depresyondaki kişilerin çalışmalarının sanata yansımalarının ise şu şekilde olduğu gözlemlenmiştir:

- 1- Daha az renk
- 2- Daha çok boş alan
- 3- Daha sıkışık
- 4- Daha düzensiz
- 5- Daha az emek verilmiş ve daha az tamamlanmış
- 6- Daha anlamsız
- 7- Ya daha depresif etki ya da az etki.²¹

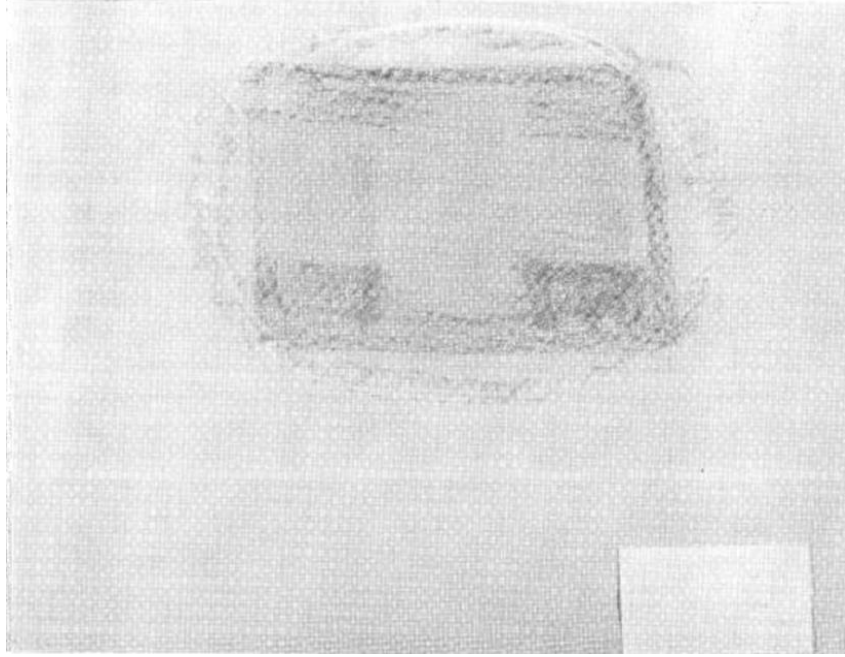
Manik depresif danışanların, şizofren danışanlara oranla daha zor tedavi edildikleri gözlemlenmiştir. Bunun sebebi, manik depresif hastaların terapi bağlamında hasta-doktor ilişkisine ihtiyaç duymaları ve analizi yapan kişiyi reddetmeleridir.²² Manik depresif psikozdaki danışanın her iki durumda ayrı ayrı yarattığı sanatsal çalışmalar hem form ve etki hem de içerik açısından incelenmiş ve her iki durumda da ayrı bulgular ortaya çıkmıştır. Manik haldeyken, renkler canlı, çizgiler hareketli ve özgür, biçimler açık, kağıt dolu olarak kullanılmıştır. Depresif durumda ise, renkler soluk, çizgiler statik ve biçimler kapalıdır. Biçimler arasında boşluk vardır ve biçimlerin iç içe geçmeleri söz konusudur.²³

²⁰ Jue Juliet, Kwon Seok-Man, (2013) Does color say something about emotions?, *The Arts in Psychotherapy*, 40/1, Şubat

²¹ Wadeson Harriet, (1971) Characteristics of Art Expression in Depression, *The Journal of Nervous and Mental Disease*, The Williams & Wilkins, 153/3

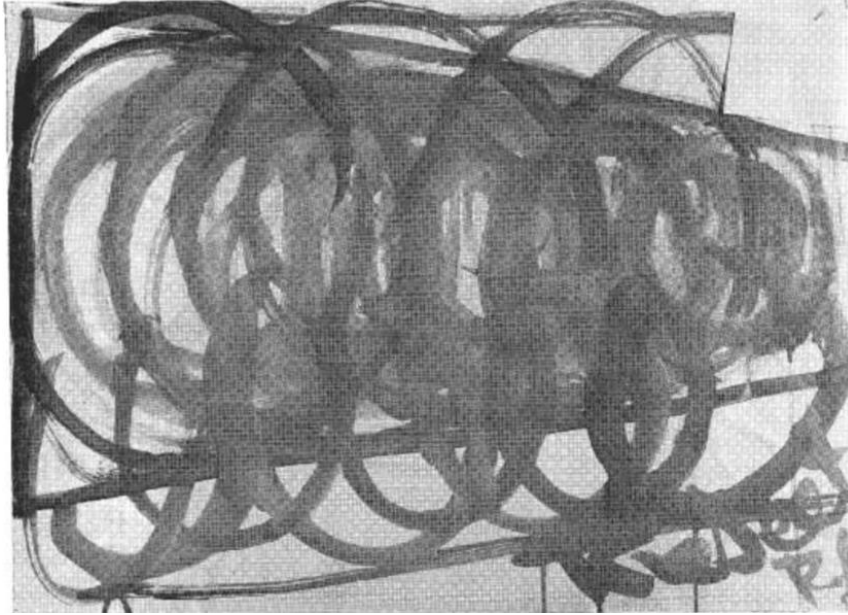
²² Horovitz, E. G. (1999). *A Leap of Faith : The Call to Art*. Springfield, Ill: Charles C Thomas.

²³ Wadeson, H. S., (1970) Manic-Depressive Art, *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 150/3

Resim 5: Depresif durumda çizilen resim

(Kaynak: Wadeson, H. S., (1970) *Manic-Depressive Art*, The Journal of Nervous and Mental Disease, 150/3)

Resim 6: Manik durumda çizilen resim

(Kaynak: Wadeson, H. S., (1970) *Manic-Depressive Art*, The Journal of Nervous and Mental Disease, 150/3)

Denys Whitley, bipolar bozukluğun sanat terapisiyle yansıtılması konusunda kendi durumunu sanat çalışmalarıyla belgeler nitelikteki kitabında; özellikle son on iki-on üç senelik bipolar bozukluğu ve sanat çalışmaları hakkında kendini şaşırtan iki noktaya dikkat çekmekte-

dir: İlki, kendini kötü hissederken olabildiğince çizim yapması, ikincisi ise; yaratıcılığının kendini çok iyi hissettiği zamanların yanı sıra depresyonda olduğu zamanlarda ortaya çıktığıdır.²⁴

Gerçek hayattan ve basit çizgilerden yola çıkan Whitley, çalışmalarını soyutlaştırarak müziğe ve dışavurumsal çizgilere yönelmiş, geometrik desenler ve çeşitli sanatçıların eserlerinden de ilham almıştır.

Resim 7: Denys Wheatley, Sea of Spheres, Akrilik, 2006

(Kaynak: Wheatley, Denys, (2015) *BipolART: Art in Therapy for Bipolar Disorder*, Springer, s:73)

Asperger sendromuna sahip 18 yaşındaki Emma isimli danışan ile yapılan 7 aylık sanat terapisi çalışmalarında danışanın iletişime daha açık hale geldiği, özellikle sosyal etkileşim konusunda önemli aşamalar kaydettiği belirtilmiştir.²⁵ Dört kolaj çalışması, bir şablon tasarımı, boya kalemleriyle karşılıklı konuşma yazılması, kahve filtreleri üzerine tasarım, çini üstüne ayna tasarımı ve maskelerden oluşan 9 proje 7 aylık bir süreçte tamamlanmıştır.

Kolaj çalışmasında fark edilenler, seçilen resimlerin bahçe, hayvanlar, araba, para ve fotoğraf makinası gibi öğelerden oluştuğudur. Bir başka unsur da hiçbir insan figürünün seçilmemiş olması ve resimlerin birbirlerine değmeyecek şekilde yerleştirilmiş olmasıdır. Resimlere ait sıfatlar oldukça küçük yazılmış, sanki geçici olarak yer almaktadır. Bu durum, Emma'nın kendisini sosyal ilişkilere ait görmemesi ve sosyalleşmekten kaçınmayı tercih etmesini göster-

²⁴ Wheatley Denys, (2015) *BipolART: Art in Therapy for Bipolar Disorder*, Springer, s.108

²⁵ Deborah L. Elkis-Abudoff, (2008) *Art Therapy applied to an adolescent with Asperger's syndrome*, The Arts in Psychotherapy, Vol:35/4, s:262-270

mekte, aynı zamanda kullandığı sıfatlar iletişim kurma isteğini belirtmekte ve kendini soyutlanmış hissettiğini de anlatmaktadır.

Resim 8: Asperger sendromuna sahip hastanın kolaj çalışması

(Kaynak: Deborah L. Elkis-Abudoff, (2008) *Art Therapy applied to an adolescent with Asperger's syndrome*, *The Arts in Psychotherapy* , 35/4, s:262-270)

5. Sonuç

Yaratıcılık tarih boyunca bir rahatsızlıktan meydana gelen tepkiler olarak ele alınmıştır. Psikanalitik kuram da yaratıcı kişilerde birtakım psikolojik rahatsızlıkların olması fikrini öne sürmüştür. Hatta yaratıcılıkta, çatışma bu kurama göre gerekli bir faktördür. Özellikle Psikanalizin kurucusu olan Freud bu konuda yaratıcılığın zihin çatışmalarından meydana geldiğini belirtecek, Jung ise bilinçaltı ve arketiplere dayalı kuramla sembol okumaları yapacaktır.

Bazı rahatsızlıklara sahip sanatçıların ve sanatla uğraşan danışanların eserleri de incelendiğinde; rahatsızlıklara özgü, tekrar eden bulgular görmek mümkündür. Eserlerde objeler arasındaki ilişki ve renk kullanımının ortak özelliklere sahip olması paranoyak şizofrenlerin eserlerinde karşılaşılan ortak bir özelliktir. Depresif hastaların eserlerinde de bahsedilen ortak özellikler söz konusudur. Manik-depresif danışanların çalışmalarında ise, iki ayrı duygu durumunu yansıtan çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Asperger rahatsızlığına sahip danışan eserlerinde ise özellikle insan figürünün kompozisyona dahil edilmemesi en dikkat çekici unsurdur.

Psikolojik rahatsızlıklar ve sanat eserleri arasındaki bağ, rahatsızlıklara sahip danışanların eserlerinden de açıkça görülmekte ve ortak özelliklerde birleşmektedir. Sanat, bu durumda danışanların iç dünyalarını yansıtacakları bir mecra haline gelmekte ve iletişim kurmalarını sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Amos, S. (1982), *The Arts in Psychotherapy*, Ankho International
- Burger, J. (2006), *Kişilik*, İstanbul, Kaknüs Psikoloji
- Deborah, L. E. (2008), *Art Therapy applied to an adolescent with Asperger's syndrome*, *The Arts in Psychotherapy*
- Freud, S. (1908), *Collected Papers*, Basic Books
- Gaut, B.(2010), *The Philosophy of Creativity*, Philosophy Compass
- Gilroy, A.(2011), *Art Therapy Research*, Peter Lang
- Hançerlioğlu, O. (2012), *Düşünce Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Horovitz, E. G. (1999), *A Leap of Faith : The Call to Art*. Springfield, Ill: Charles C Thomas.
- Hyams, H.(2003), *Trauma Post Traumatic Stress Disorder (PTSD) and the case of Vincent Van Gogh*, *International Journal of Psychotherapy*
- Jue, J. (2013), *Does color say something about emotions?: Laypersons assesments of color drawings*, *The Arts in Psychotherapy*
- Lawson, T. T. (2008), *Carl Jung, Darwin of the Mind*, Londra, Karnac Books
- May, R. (2016), *Yaratma Cesareti*, İstanbul, Metis Yayınevi
- Malchiodi, C. (2007), *The Art Therapy Sourcebook*, New York, Mc Graw Hill Publishing
- Neihart, M. (1998), *Creativity, the arts, and madness*, Roper Review
- Rubin, J. (2010), *Introduction to Art Therapy*, Routledge
- Sungur, N. (1992), *Yaratıcı Düşünce*, İstanbul, Özgür Yayın Dağıtım
- Sussman, A. (2007), *Mental Illness and Creativity: A Neurological View of the "Tortured Artist"*, *Stanford Journal of Neuroscience*
- Wadson, H. S. (1970), *Manic-Depressive Art*, *The Journal of Nervous and Mental Disease*
- Wadson, H. (1971), *Characteristics of Art Expression in Depression*, *The Journal of Nervous and Mental Disease*, The Williams & Wilkins
- Wheatley, D. (2015), *BipolART:Art in Therapy for Bipolar Disorder*, Springer
- Yavuzer, H. Y. (1994), *Yaratıcılık*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi
- Yamamuro, M. (2012), *Infinity Net: The Autobiography of Yayoi Kusama* by Yayoi Kusama and Ralph McCarthy, *Woman's Art Journal*

GÖRSEL KAYNAKLARI

Resim 1: <https://www.moma.org/collection/works/79802>, erişim: 28.04.2017

Resim 2: <https://www.jstor.org/stable/24395289>, erişim: 27.04.2017

Resim 3: Jue J. ve Kwon S.-M., Does color say something about emotions?, The Arts in Psychotherapy, Cilt: 40, Sayı:1, Şubat 2013

Resim 4: Jue J. ve Kwon S.-M., Does color say something about emotions?, The Arts in Psychotherapy, Volume: 40, Sayı:1, Şubat 2013

Resim 5: Wadeson, H. S., (1970) Manic-Depressive Art, The Journal of Nervous and Mental Disease, 150/3

Resim 6: Wadeson, H. S., (1970) Manic-Depressive Art, The Journal of Nervous and Mental Disease, 150/3

Resim 7: Wheatley, D., (2015) BipolART:Art in Therapy for Bipolar Disorder, Springer, s:73

Resim 8: Deborah L. Elkis-Abudoff, (2008) Art Therapy applied to an adolescent with Asperger's syndrome, The Arts in Psychotherapy , 35/4, s:262-270)